

A HALDOKLÓ TABÁN.

Olyan ez az omladozó, csupaseb városrész, mint egy nagy beteg. Akinek az életéről már régen lemondtak az orvosok és a természet csodájaképpen mégis él, tengődik, ha injekciókkal is; állandó tatarozással, de mégis csak itt van, meghazudtolva minden jóslatot és lemondó diagnózist. A Tabán, amelynek lerombolását már tíz évvel ezelőtt elhatározta az illetékes faktor, még ma is áll pittoreszk történelmi emlékeként sok vihart látott koroknak. A szűk macskaköves utcák ma is őrzik azokat az emlékeket, amelyek az 500—600 év előtti építőművészet finom, veritékes munkáit dicsérik. Az apró, düledező s sokszor halálraitelt földszintes házak eresze alatt végigvonul a reneszánsz, rokokó és barokk minden ornamentikája, a házak udvarán a régi öblös, árkádos folyosók, az udvarok alatt rejtélyes pince-utak, a történelem és legenda szerint egykor kazamaták és a sárka, meg fehér falak közé szorított szűk kis utcavölgyekben elillant ifjúságunk, amelynek ezek a síkatorok voltak leghűségesebb kísérői.

A kis beszögellések, ahol alkonyatkor elcsattant az első csók, az árva, hegybeszaladó különös nevű kis utcák, amelyek tizen-nyolcéves korunkban a legbűbajosabb buvóhelyek voltak a lármásan fejlődő Budapesten.

Persze, sok minden megkopott. Nemcsak az ifjúságunk, de a Tabán is, amelynek eredeti színeit talán már csak *Krudy Gyula* patinás írásai őrzik és azok a régi, finom levelek, amelyekben egyszer *Vay Sándor* gróf írt a *Pesti Hírlap* hasábjain a tabáni házakról és emberekről „*Régi házak és családok*” címen. Azért, ha így bolyong az ember, hogy megkeresse a régi Tabánt (s talán a régi magunkat is), még megtalál néhány házat, öregasszonyosan gubbasztó kis viskót, amelynek halálraitelt falai egy darab történelmet őriznek.

Itt valaha minden háznak külön elnevezése volt. „*Fehérkereszt*”, „*Aranykereszt*”, „*Három korona*”, „*Vörös sün*”, „*Fehér galamb*”, „*Három cseresznye*” stb. stb. A

„*Fehérkereszt*” a mai Batthyány-téren áll, a Tabán egyik legnevezetesebb háza. Ezt, mint sok más tabáni házat is, a *Műemlékek Országos Bizottsága* hivatalosan „műemléknek” nyilvánította és mint ilyent kezeli. Kívül egyemeletes épület, amely már mélyen az uttest alá süllyedt. Így, külsőleg, talán még groteszkebb is, mint a többi. Két kis erkélye majdnem a kocsiutat éri, látszik, hogy valaha nem kellett beförögtől tartani a Tabánban. A falba beépített vázák, szobrok. A lépcsők alatt pedig egy hatalmas, szélesszájú kapu, amelyiken egy kétlovas hintó is könnyen befért akkor, mikor még hintók jártak Pest-Budán.

Nehéz ereszkedő árkádok alatt jut az ember az udvarba. Olyan ez, mint egy elhagyatott lovagvár. Merevonalu zárt folyosók, kemény, széles oszlopok mindenütt.

— Ma már inkább látványosság ez, — magyarázza a Tabán egyik lelkes szakértője — leginkább külföldiek nézik. A „*Fehérkereszt*”-ház körülbelül 250 éves s erről írta egyik legszebb novelláját néhai *Vay Sándor* gróf.

A ház utcai frontján egy vaskereskedés, 110 éves. Itt még őrzik a tradíciókat, a kis bolt apáról fiura száll és végigharcolva háborút, tőzsdei konjunkturát, dekonjunkturát, forradalmakat, miegyebet, marad a „*Fehérkereszt*”-házban, mint maga is egy emlék.

Egyébként ebben a kis épületben rendezték József császár idejében a „lovagi tornákat”. Ezek már inkább paródiák voltak ugyan a régi lovagi játékoknak, amelyeket az első emeleti termekben azonban díszes udvari ünnepélyek kísérték.

Azután tovább a düledező, szűk kis utcákon a „török ház”, Országház-utca 6., ez is a Tabán egyik legfeltettebb kincse, falán cikornyás keretben az évszám: 1686. Csupa sötét, beárnyékolt vonal, minden ornamensén a Kelet izlése és nehézkes művészete. Ebben a házban lakott egyébként 1848-ban *Haynau*. A ház pincéje, amely a Gellérthegyig húzódik, ma már telve tabajvízzel. Egykor kazamaták voltak.

A régi Tabán egyik jellegzetes utcája.

A Holdvilág-utca.

A legrégibb ház az Országház-utca 20. Őtszáztizéves. Ennek a díszítése őrzi a legtisztább mór stílust egész Budapesten. Mint egy keleti meséskönyv illusztrációja, csupa egymásba fonódó hármass hullámvonal, meredek bolthajtás, kacsakaringós folyosó. A szomszédos ház — ennek az öccse — 360 éves. Mindkettő már a *Műemlékek Országos Bizottságának* kezelésében van.

Az Iskola-téren van a „Roter Igl“, a vörös sün háza. Rajta egy kőtábla a következő felirással: „Ez volt I. Lajos király idejében Kont Miklós nádornak, a mai Pálffy grófi család ősapjának egyik háza, kinek unokái, László és Imre, azt 1400-ban a csatái pálosoknak ajándékozták. A kapu aljában még négy ajtófél látható, a régi kornak épen megtartott maradványai.“

A „Vörös sün“-ben, ahol valaha németnyelvű előadásokat tartottak, ma már néhány egyszerű budai polgár lakik, csak úgy, mint bármelyik pesti bérházban, amelyekre ugyancsak nem büszkék a lakói.

És ami eltűnt már! Toldi Ferenc, a magyar irodalom atyjának szülőháza helyén ma háromemeletes, vöröstéglás iskola áll. A régi török emlékek is pusztulnak, a Rácvárosban régen nem laktak rácok. És azután közben a szörnyű tabáni tűz, amelyről az öreg tabániak még a nagyapjuktól hallottak. Erre az egykori nagy eseményről a Szarvas-téren egy tábla emlékeztet ma is: „Das Feuer Raffe 400 Häuser ins Düstre Grab Den 5. Sept. 1810.“

A Szentháromság-téren meg néhai Kanizsai Miklós udvari tárnokmester háza, amelyet a história szerint florenci Bertin Angelotól vett 600 arany forintért. Mellette állott észak felé a nyulsziget, „dömés szűzek háza, nyu-

gat felé pedig, vagyis szemben a városházával, 1375-től 1385-ig Alvingnak, Budaváros bírájának háza“.

Most egy szürke közhivatal székel néhai Kanizsai Miklós tárnokmester uram kúriájában.

Ennek is, mint a többinek, már készen van valamelyik íróasztal fiókjában a halálos ítélete. *Rendezni kell a várost és az idő nem szentimentális!* 1922-ben határozták el már a Tabán lerombolását, olyképpen, hogy néhány házat, amelyek műemlék jellegével bírnak, meghagynának az utókornak mint muzeális látványosságot. Ugy képzelték terv szerint, hogy a kis házcsoporthoz, a Gellérthegy oldalába parkot építenek. Jelentkezett is egy amerikai pénzcsoport, amely 20 millió dolláros kölcsönt ajánlott fel a Tabán lerombolására. Illetve az ezen a területen építendő bérházak felépítésére. A házak 35 év múlva a fővárosra szállottak volna díjmentesen. Közben azonban kiderült, hogy a közmunkákat is meg kellene építeni, amire már nem tellett volna ebből a pénzből. Végül is a tárgyalások sok huza-vona után megúsultak, az amerikai pénzcsoport sértődötten visszavonult és — a Tabán ismét megmenekült.

Hányadszor? És még meddig?

Azóta időnként lerombolnak egy-egy házat, amelyet a mérnökök lakhatatlannak nyilvánítanak. A többi meg úgy ahogy áll, omladozik, hullatja vakolatját és minden év, sőt majd minden nap egy műemléket: egy kis ornamenset, stukkót vagy oszlopot morzsol el a régi Tabán patinás, romantikus emlékei közül. Egyszer majd csak arra ébredünk, hogy a hegyoldalból eltűnt minden, amit Tabánnak, „a hegy talpának“ hívtunk valaha.

(g. i.)